

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

1-oktyabr- O'qituvchi va
Murabbiylar kuni

№9 – SON

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

2025-YIL, SENTYABR

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani professor

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 603 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29-sentyabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

ЭТАПЫ РАЗРАБОТКИ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	7
Кучаров Абдор Собиржонович, Бобожонов Азизжон Бабаханович, Хусейнов Рахим Али оглы	
KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASHGA QARATILGAN TA‘LIM XIZMATLARI KO‘RSATISH TURLARI TAHLILI	16
Ergashev To‘lqin Shokirovich	
ЭВОЛЮЦИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	23
Миришаев Абдурахман Абдулахатович	
E-COMMERCE DIFFERENCES BETWEEN DEVELOPING AND DEVELOPED COUNTRIES.....	33
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING DASTURLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	40
Ikramova Taxmina Latifovna	
MINTAQAVIY RESURLARNI BOSHQARISHDA MENEJMENT YONDASHUVLARI: INSTITUTSIONAL NAZARIYA VA IQTISODIY XAVFSIZLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	50
Ismoilov Abdulxoliq Muxiddin o‘g‘li	
TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YETAKCHILIK MODELLARIDAN FOYDALANISH	60
Kazakov Olim Sabirovich	
TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI QABUL QILUVCHI MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIGA TA‘SIRI BO‘YICHA EKONOMETRIK DALILLAR: USLUBLARGA ASOSLANGAN SHARH	67
Madumarov Xusniddin Komilovich	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA‘MINLASHDA KORPORATIV MADANIYAT VA MARKETING STRATEGIYALARI UYG‘UNLIGI	78
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
AHOLINING MODDIY FAROVONLIGI TUSHUNCHASI VA UNGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLARI	84
Mirzamurodov Oltinbek Sultonali o‘g‘li	
SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN KICHIK BIZNESDA FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBALARI VA O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI	90
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
CHAKANA SAVDODA ONLAYN KO‘RIB, OFLAYN XARID QIL (ROPO) MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI ANIQLASH.....	98
Rajapova Gulmira	
TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI	105
Agzamova Marguba Mirabdullayevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ISHLAB CHIQRISHNI AVTOMATLASHTIRISH, ERP VA CRM TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	113
Uzakova Umida Ruziyevna	
FEATURES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING THE DIGITAL ECONOMY FOR CONSTRUCTION COMPANIES	122
Kurbanova Maftuna Lazizovna, Muhammad al-Khwarizmi	
LEVERAGING INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN RETAIL THROUGH DISTRIBUTED DATA AND KNOWLEDGE-BASED SYSTEMS	134
Karimova Nafisabonu Djamshidovna	
XALQARO RAQOBATBARDOSHLIKNI BAHOLASH BO‘YICHA USLUBIY YONDASHUVLAR....	145
Mallaboyev Anvarjon Sotvoldiyevich	

FOREIGN EXPERIENCE IN ORGANIZING REMOTE BANKING SERVICE	154
Abduvohidov Abdumalik Mahkamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING	
IQTISODIY-IJTIMOIIY OQIBATLARI TAHLILI	161
Xatamov Nurbek Ochildiyeovich	
THE IMPACT OF GREEN BUSINESS EDUCATION AMONG ENTREPRENEURS ON THE	
ECONOMY: A LITERATURE REVIEW	172
Amonov Sardor Zamon o'g'li, Turobova Hulkar Rustamovna	
ISTE'MOLCHILARNING EKOLOGIK ONGINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI	
MARKETINGNING ROLI	188
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARNI BOSHQARISHNING	
XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	196
Uzakova Umida Ruziyeвна	
TEMIR YO'L TRANSPORTI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH VA LOGISTIKA	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH	
IMKONIYATLARI.....	203
Qilichev Umid Ibodullayevich	
UNIVERSITETNI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA BENCHMARKING USULIDAN	
FOYDALANISH YO'LLARI.....	210
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANISHI TAHLILI	219
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING	
NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	228
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TOMONIDAN ISHLAB	
CHIQUILGAN MAHSULOT HAJMINING PROGNOZLASH.....	237
Xudoyorov Laziz Niyozovich	
РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ	
ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	246
Азизов Ильдар Рафаэлевич	
TIJORAT BANKLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI RAQAMLI XIZMAT TURLARI ORQALI	
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLARI.....	254
Foziljonova Mushtariybonu Farruxbek qizi	
KORXONALAR PUL OQIMLARI BOSHQARUVIDA PROGNOZ USULLARIDAN FOYDALANISH	263
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li	
ELEKTRON SAVDO SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI	
INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING O'RNI VA AMALIY	
JIHATLARI.....	270
Abidjonov Nodirbek Odiljon o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDAGI ILG'OR XORIJ MAMLAKATLAR	
TAJRIBASI.....	277
Rajabov Alibek Xushnudbekovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YASHIL SUG'URTA KONSEPSIYASI: ZARURAT, JORIY	
HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	285
Zoyirov Laziz Subxonovich	
BREND QIYMATINI ANIQLASHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING	
SAMARADORLIGI.....	294
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich, Odilov Akbarjon Nosirjon o'g'li	
XUSUSIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI BOSHQARISHNI	
TAKOMILLASHTIRISH.....	304
Gulmatov Bahodir Xabibullayevich	

KORXONALAR BREND QIYMATINI ANIQLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	311
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich	
MINTAQA TURIZM SALOHİYATINI VA UNGA TASIR ETUVCHI OMILLAR.....	318
Nasriddinov Husanbek Sadriddin o‘g‘li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OZIQ-OVQAT SANOATI DON MAHSULOTLARI TARMOG‘IDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK YONDASHUV	324
Dildora Kurbanova	
XALQARO SAVDONING SIRKULAR IQTISODIYOT TAMOIYLLARIGA UYG‘UNLASHUVIDA ASOSIY TENDENSIYALAR.....	333
Muratova Shohista Nimatullayevna	
QISHLOQ XO‘JALIGI KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI.....	342
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
KOMPAINIYALARDA IQTISODIY KO‘RSATKICHLARNI YAXSHILASHDA XODIMLAR SALOHİYATINING O‘RNI.....	350
Sattarov Shuxrat Abug‘affarovich	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARI RIVOJLANISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	355
O‘rozov Azamat Otaboyevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI KPI VA ROI INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	363
Muminova Dildora Dilshadovna	
HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT THROUGH INVESTMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPING COUNTRIES	371
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
MILLIY IQTISODIYOTNING TASHQI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHGA YONDASHUVLAR.....	378
Jalolov Bekzod Sherzod o‘g‘li	
“DAVLATNING IQTISODIY XAVFSIZLIGI” TOIFASIGA YONDASHUVLARNING PAYDO BO‘LISHI VA EVOLYUTSIYASI	384
Karimov Javlon Ko‘ziyevich	
ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNANCE) TAMOIYLLARINI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARDA JORIY ETISH.....	395
Ismailov Allayor Rashidovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOIYLLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR.....	405
Achilov Ilmurad	
INVESTITSION SALOHİYATNI OSHIRISH ORQALI MINTAQALARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	415
Qobilov Anvar Eshpo‘lotovich	
“YASHIL IQTISODIYOT” TAMOIYLLARI ASOSIDA IQTISODIY XAVFSIZLIK SOHASIDA BOSHQARUV QARORLARINI ASOSLASHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	424
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA SUG‘URTA KOMPAINIYALARINING INVESTITSION FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	433
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
O‘ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O‘SISH VA ATROF MUHIT MUHOFAZASINI TA‘MINLASH MAQSADIDA KICHIK BIZNES VA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	444
Uskenbayeva Dilnoza Bakhodir qizi	
TRANSPORT TIZIMLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	453
Saidmurodov Feruz Sodiqjon o‘g‘li	

MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MASALALARI	459
Xusanova Gavhar	
O'ZBEKISTONDA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGI ASOSIY KO'RSATKICHLARI VA ULAR DINAMIKASI TAHLILI.....	467
Atayev Jahongir Erkinovich	
СОВРЕМЕННАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА	476
Исраилов Рустамбек Ибрагимович	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH BO'YICHA XORIY TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	487
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BAHOLASH VA BOSHQA TUZILMALARNING O'ZARO HAMKORLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	496
Rixsimbayev Odiljon Kabildjanovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH VA SANOAT KORXONALARINI JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI.....	505
Nuritdinov Botir Kodirxanovich	
INVESTITSIYALAR VA ULARDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	517
Isakov Axmadali Esanbaevich	
KORXONALARNI BUDJETLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING XALQARO TAJRIBALARI.....	525
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA JORIY MEXANIZMLARNING TAHLILI	537
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
TASHABBUSLI BYUDJETLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMLARIGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR HAMDA ERISHILGAN NATIJALAR TAHLILI.....	545
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIGITAL MARKETING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN.....	553
Sadikov Shokhrux Shukhratovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA TURIZM SOHASIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH	566
Tajieva Shaxnoza Mamarejabovna	
MINTAQALAR KESIMIDA INNOVATSION SALOHİYAT NOMUTANOSIBLIKLARINING SABABLARI VA EKONOMETRIK TAHLILI.....	576
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
MINTAQAVIY SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	586
Ochilov Akram Odilovich, Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li	
SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI.....	594
Sherov Sanjar Radjabovich	

QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQARISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOIYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR

Achilov Ilmurad

Shahrisabz davlat pedagogika instituti,

Ijtimoiy fanlar fakulteti dekani PhD

ORCID: 0009-0005-8588-2552

E-mail: ilmurodachilov1987@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarishni sifat menejmenti tamoyillari asosida tashkil etish masalalari tahlil qilingan. Sohada soʻnggi yillarda kuzatilayotgan ishlab chiqarish hajmi oʻsishiga qaramay, mahsulot sifati, standartlarga muvofiqlik, xalqaro raqobatbardoshlik va eksport salohiyatini taʼminlash borasida bir qator tizimli muammolar mavjudligi aniqlangan. Xususan, sement, keramik plitka, qurilish shishasi va boshqa materiallar ishlab chiqarish hajmi, ularning sifat koʻrsatkichlari va ishlab chiqarish jarayonlariga taʼsir etuvchi omillar chuqur oʻrganildi. Ish natijasida, sifat menejmentini amaliy faoliyatga joriy etishdagi toʻsiqlar — eski texnologiyalar, kadrlar malakasining pastligi, standartlashtirish va sertifikatlashning samarasizligi — kabi asosiy muammolar tizimlashtirildi.

Kalit soʻzlar: qurilish materiallari, sifat menejmenti, ISO 9001, ishlab chiqarish jarayoni, texnologik modernizatsiya, ichki audit, standartlashtirish, eksport, raqobatbardoshlik, kadrlar salohiyati, sertifikatlash, innovatsiya, sement sanoati, strategik yechimlar.

Аннотация

В данной статье анализируются вопросы организации производства строительных материалов на основе принципов менеджмента качества. Несмотря на рост объемов производства, который наблюдается в отрасли в последние годы, выявлен ряд системных проблем, связанных с качеством продукции, соответствием стандартам, международной конкурентоспособностью и обеспечением экспортного потенциала. В частности, глубоко изучены объемы производства цемента, керамической плитки, строительного стекла и других материалов, их качественные показатели и факторы, влияющие на производственные процессы. В результате работы были систематизированы такие основные проблемы, как препятствия на пути внедрения менеджмента качества в практическую деятельность — устаревшие технологии, низкая квалификация персонала, неэффективность стандартизации и сертификации.

Ключевые слова: строительные материалы, менеджмент качества, ISO 9001, производственный процесс, технологическая модернизация, внутренний аудит, стандартизация, экспорт, конкурентоспособность, кадровый потенциал, сертификация, инновации, цементная промышленность, стратегические решения.

Abstract

This article analyzes the issues of organizing production in the building materials industry on the principles of quality management. Despite the growth in production volumes observed in recent years in the industry, there have been a number of systemic problems regarding product quality, compliance with standards, international competitiveness and ensuring export potential. In particular, the volume of production of cement, ceramic tile, construction glass and other materials, their quality indicators and factors affecting production processes were studied in depth. As a result of the work, the main problems such as obstacles to the introduction of quality management into practical activities — old technologies, low personnel qualifications, inefficiency of standardization and certification — were systematized.

Keywords: building materials, quality management, ISO 9001, production process, technological modernization, internal audit, standardization, export, competitiveness, personnel potential, certification, innovation, cement industry, strategic solutions.

KIRISH

Qurilish materiallari sanoati har qanday mamlakatning iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishida ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan tarmoqlardan biri hisoblanadi. Bu sohadagi mahsulotlar - sement, g'isht, beton, gips, shifer, metall va plastik konstruksiyalar, qurilish-qo'shimcha vositalar - infratuzilma va turarjoy qurilishi, sanoat korxonalari, ta'lim va sog'liqni saqlash obyektlari kabi strategik ahamiyatga ega loyihalarning amalga oshirilishida asosiy resurs sifatida xizmat qiladi. Demak, bu sohadagi ishlab chiqarish jarayonlari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlik va xavfsizlik bilan ham chambarchas bog'liq.

O'zbekistonda so'nggi yillarda qurilish sohasidagi faol investitsiya siyosati, davlat dasturlari orqali yirik infratuzilmaviy loyihalarning amalga oshirilishi qurilish materiallariga bo'lgan ichki talabni jadal oshirdi. Shu bilan birga, milliy ishlab chiqaruvchilardan nafaqat yuqori hajmda, balki sifatli va xalqaro standartlarga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarish talab etilmoqda. Bu esa sanoatda sifatni boshqarish va nazorat qilish tizimlarini qayta ko'rib chiqish, ilg'or menejment yondashuvlarini joriy etish zaruratini tug'dirmoqda.

Sifat menejmenti - bu faqatgina mahsulotni sertifikatlash yoki standartlashtirish emas, balki butun ishlab chiqarish jarayonini tizimli tashkil etish, mijoz talablarini chuqur o'rganish, resurslardan oqilona foydalanish, innovatsion yechimlarni tatbiq etish va sifatni uzluksiz yaxshilashni nazarda tutadigan murakkab boshqaruv faoliyatidir. Jahon amaliyotida o'z samarasini isbotlagan ISO 9001:2015 kabi xalqaro standartlar mana shu maqsadlarga erishishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Biroq, amaldagi holat shuni ko'rsatmoqdaki, mamlakatimizdagi qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarning katta qismida sifat menejmenti tizimi joriy etilmagan yoki rasmiy tusda, formal holda mavjud.

Bundan tashqari, ushbu sohada sifatni samarali boshqarishga to'stinlik qilayotgan yana qator muammolar mavjud: ishlab chiqarish jarayonlarining yetarlicha avtomatlashtirilmagani; texnologik intizomning sustligi; mahsulotni texnik talablarga

muvofiq testlash va baholash mexanizmlarining samarasizligi; sohadagi mutaxassislarning kasbiy malakasi yetarli emasligi; innovatsion yondashuvlarga, sifat auditi va monitoring tizimlariga nisbatan tanqidiy munosabat.

Bu muammolar nafaqat mahsulot sifatining pastligiga, balki raqobatbardoshlikning susayishi, iste'molchilar ishonchining kamayishi va ichki bozorda import hajmining oshishiga ham olib kelmoqda. Bunday sharoitda korxonalar faoliyatini tubdan qayta ko'rib chiqish, zamonaviy menejment vositalarini, ayniqsa, sifatni boshqarish va nazorat qilishning ilg'or tamoyillarini joriy etish dolzarb masala sifatida kun tartibiga chiqmoqda.

Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi, urbanizatsiya jarayoni va ijtimoiy barqarorligi qurilish sohasining samaradorligi va ustuvorligi bilan chambarchas bog'liq. Qurilish materiallari sanoati esa ana shu jarayonlarni amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydigan strategik tarmoq hisoblanadi. Bugungi kunda bu sanoat nafaqat real sektorda, balki umumiy milliy mahsulotning o'sish sur'atlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ushbu sohada sifatli ishlab chiqarishni ta'minlash va menejment jarayonlarini isloh qilish masalasi juda ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekistonda qurilish va infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari, xususan, «Yangi O'zbekiston» strategiyasi, shaharsozlik konsepsiyalari, ijtimoiy uy-joy qurilishi dasturlari va yirik sanoat loyihalari, qurilish materiallariga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda. Ayni paytda ushbu talabga sifat jihatdan javob bera olish, ichki bozorda import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarish, eksportbop resurslar yaratish bugungi kunning ustuvor vazifalariga aylangan. Bundan kelib chiqib, ishlab chiqarish jarayonlarini sifat menejmenti asosida qayta tashkil etish nafaqat korxona darajasida, balki makroiqtisodiy miqyosda ham muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi global bozor sharoitida korxonalar oldida faqat ko'p ishlab chiqarish emas, balki raqobatbardosh, barqaror va mijoz talablariga javob beradigan mahsulot ishlab chiqarish masalasi kun tartibiga chiqmoqda. Bu esa faqat sifat nazoratini emas, balki to'liq boshqaruvni o'z ichiga olgan zamonaviy sifat menejmenti tizimlarini joriy etishni talab qiladi. ISO 9001:2015, Lean Manufacturing, TQM (Total Quality Management), 5S, Kaizen kabi xalqaro yondashuvlar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xatolarni kamaytirish, ishchi kuchining salohiyatidan oqilona foydalanish va doimiy takomillashuvni ta'minlashda keng qo'llanilayotgan tizimlardir. Afsuski, O'zbekistondagi qurilish materiallari sanoatida bu tamoyillarning amaldagi joriy etilishi hali ham cheklangan va ko'p hollarda formal tusdagi yondashuvlar bilan cheklanmoqda.

Sohada kuzatilayotgan qator tizimli muammolar mavzuning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada oshiradi. Jumladan: sifatni boshqarishning aniq strategik yo'nalishlari mavjud emas; kadrlar malakasi va sifat menejmenti sohasidagi bilimlar yetarli emas; ishlab chiqarishda texnologik intizom va standartlashtirish darajasi past; zamonaviy uskunalar va avtomatlashtirilgan tizimlar yetarlicha joriy etilmagan; ichki nazorat, audit va baholash mexanizmlari samarasiz ishlamoqda.

Bundan tashqari, tashqi bozordagi raqobat muhiti ham ushbu sohadagi korxonalardan sifat menejmentini strategik yoʻnalish sifatida qabul qilishni talab qilmoqda. Xususan, YeOII, MDH, Osiyo va Yevropa mamlakatlariga eksport qilish niyatidagi mahalliy ishlab chiqaruvchilar xalqaro talablarga javob beradigan sertifikatlariga, sifat tizimlariga va ishonchli nazorat jarayonlariga ega boʻlishi shart. Bu nafaqat eksport salohiyatini oshiradi, balki investorlar uchun ham tarmoqni jozibador qiladi.

Shu bois, qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarishni sifat menejmenti tamoyillari asosida tashkil etish masalasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, meʼyoriy-texnik va strategik jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Qurilish materiallari sanoatida sifat menejmenti tizimlarini joriy etish va rivojlantirish masalalari xalqaro va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng oʻrganilgan boʻlib, ularning ilmiy qarashlari ushbu sohada muammolarni anglash va yechim topishda muhim nazariy asos boʻlib xizmat qiladi. Biroq, mazkur sohaga doir tadqiqotlarni tahlil qilish shuni koʻrsatadiki, mavjud ilmiy ishlar koʻpincha umumiy nazariy yondashuvlar bilan cheklangan, qurilish materiallari sanoatiga doir maxsus tahlillar yetarlicha emas.

Sifat boshqaruvi nazariyasining asoschilaridan biri boʻlgan Edvard Deming oʻzining mashhur «14 tamoyil»i orqali sifatni boshqarishdagi tizimli yondashuvni taklif qilgan. U ishlab chiqarish jarayonida xatolarni kamaytirishning asosiy omili bu - rahbariyatning strategik fikrlashga va ishchilarni doimiy rivojlantirishga qaratilgan siyosatidir, deb hisoblaydi.[1] Demingning fikriga koʻra, sifat - bu faqat texnik masala emas, balki menejment falsafasidir.

Jozef Juran esa sifatni rejalashtirish, nazorat va takomillashtirishni qamrab olgan «Juran Trilogy» modelini ilgari surgan. Uning tadqiqotlarida sifat muammolari aksar hollarda ishlab chiqarish jarayonidagi tizimsizliklar va kadrlar malakasining pastligi bilan bogʻliq ekanligi taʼkidlangan.[2] U qurilish mahsulotlari kabi koʻp bosqichli va yuqori xavfli tarmoqlarda «har bir jarayonda sifat» tamoyilini joriy etishni tavsiya qiladi.

Filip Krosbining «Sifat - bu bepul» (Quality is Free) konsepsiyasida esa sifatni boshqarishga sarflangan har qanday xarajat, kelgusida kamchiliklar tufayli keladigan yoʻqotishlardan ancha arzon ekanligi taʼkidlanadi.[3] U, ayniqsa, qurilish sohasida «nol nuqson» konsepsiyasini tatbiq etish zarurligini alohida koʻrsatib oʻtgan.

Ishikava Kaoru esa sifat davralari va sabab-oqibat diagrammalari orqali tashkilot ichida sifat madaniyatini yaratishga alohida eʼtibor qaratgan. Uning fikriga koʻra, sifatni yaxshilash faqat rahbariyat emas, balki barcha ishchilarning ishtirokini talab etadi. Bu qarash qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda jamoaviy yondashuvni rivojlantirish zarurligini koʻrsatadi.[4]

Oʻzbekistonda ham sifat menejmenti sohasida ilmiy tadqiqotlar olib borilgan boʻlib, ular orasida J. Jurazovning «Sifatni boshqarish asoslari» asari muhim ahamiyatga ega. U oʻz ishida mahalliy korxonalarda sifat menejmenti tizimlarining

joriy etilishidagi asosiy to'siqlarni: bilimsizlik, noto'g'ri yondashuv, sifatni «qo'shimcha funktsiya» sifatida qabul qilish kabi muammolarni ta'kidlaydi.[5]

U. Xaydarov esa sifat boshqaruvini zamonaviy menejment tizimlari bilan integratsiya qilish masalasiga alohida e'tibor qaratgan. U qurilish sohasida ISO standartlarini joriy qilishda mehnat unumdorligi va mahsulot sifatini oshirish o'rtasidagi bog'liqlikni iqtisodiy misollar asosida tahlil qilgan.[6]

S. Komilov esa o'z tadqiqotlarida qurilish materiallari ishlab chiqarishda texnologik intizom va standartlashtirish darajasi yetarli emasligini tanqid qilgan. Uning fikriga ko'ra, sifat faqat texnik mezonlar bilan emas, balki ichki nazorat tizimlari va motivatsion mexanizmlar bilan ta'minlanishi kerak.[7]

Taguchi Genichi tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda, sifatni faqat ishlab chiqarish jarayonida emas, balki loyihalash va mahsulotni rejalashtirish bosqichida nazorat qilish zarurligini ta'kidlaydi. Uning statistik metodlarga asoslangan «Taguchi Method» uslubi orqali mahsulot dizaynidagi o'zgaruvchanlikni kamaytirish mumkin.[8] Qurilish materiallari ishlab chiqarishda bu uslub xom ashyo tanlash, harorat, bosim, vaqt va boshqa omillarni optimallashtirishda samarali hisoblanadi. Afsuski, bu yondashuv mahalliy korxonalarda yetarlicha qo'llanilmayapti.

Djoel Ross va Maykl Kameron tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda, TQM (Total Quality Management) tizimida yetakchilik, mijozlarga yo'naltirilganlik, doimiy takomillashuv va qaror qabul qilishda ma'lumotlarga asoslanish kabi tamoyillarni belgilab berishgan. Ular korxonalarda sifatni tashkil etishda tashkiliy madaniyat va xodimlar motivatsiyasini muhim omil sifatida ko'rishadi.[9] Ushbu yondashuv mahalliy tadbirkorlik muhitida ham ahamiyatli, lekin ishchi kuchi malakasining yetishmasligi, xodimlar rotatsiyasi yuqoriligi tufayli talab darajasida amalga oshirilmayapti.

Yu. Tursunovning tadqiqotlarida sifat boshqaruvi va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi. U sifatni yaxshilash orqali mahsulot tannarxini pasaytirish va bozorda raqobatbardoshlikni oshirish mumkinligini asoslab beradi. Ammo, u ta'kidlagan muammolardan biri - bu mahalliy korxonalarda sifatni strategik maqsad sifatida emas, balki texnik masala sifatida qabul qilinishi.[10]

T. Abdurasulovning mahalliy sanoatda sifat tizimlari joriy etilishi jarayonida uchraydigan huquqiy va tashkiliy to'siqlar, xususan, davlat nazorati mexanizmlarining samarasizligi va sertifikatlash jarayonidagi korrupsion holatlarni tahlil qilgan.[11] Unga ko'ra, sifat boshqaruvi tizimi faqat ichki ehtiyoj emas, balki jamiyat oldidagi javobgarlik sifatida qaralishi kerak.

Ilmiy tadqiqotlarning tahlil qilish natijasida, sifatni kompleks yondashuv asosida tashkil etish, mijoz markazlilik, doimiy takomillashuv va xodimlar ishtirokini ta'minlash kabi tamoyillar alohida o'rin olgan. Mahalliy tadqiqotlarda esa ko'proq normativ jihatlar va tashkilotchilik kamchiliklari yoritilgan bo'lib, amaliyotga moslashtirilgan, qurilish materiallari tarmog'iga xos bo'lgan keys-tahlillar yetarli emas.

Shu sababli, mavzu doirasida aniq sohalar kesimida (sement, beton, g'isht va h.k.) sifat tizimlari qanday ishlayotganini tahlil qilish, mavjud nazariy modellarni mahalliy

amaliyotga adaptatsiya qilish va sohaga ixtisoslashgan menejment instrumentlarini ilmiy asosda ishlab chiqish zarur.

METODOLOGIYA

Qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarishni sifat menejmenti tamoyillari asosida tashkil etishdagi mavjud muammolarni tizimli tahlil, tarixiylik va mantiqiylik, induksiya va deduksiya, analiz va sintez, qiyosiy va selektiv tanlab tadqiq qilish, monografik tahlil va guruhlash usullari qoʻllanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har qanday sohada raqobatbardoshlikni taʼminlash va bozorda mustahkam oʻrin egallash uchun ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish talab etiladi. Qurilish materiallari sanoatida esa bu talab yanada kuchliroq namoyon boʻladi, chunki mahsulot sifati nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki qurilayotgan inshootlarning xavfsizligi va mustahkamligi bilan ham bevosita bogʻliq. Shu nuqtai nazardan, ishlab chiqarishni sifat menejmenti tamoyillari asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Qurilish materiallari sanoati - iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatda olib borilayotgan keng koʻlamli qurilish va obodonlashtirish ishlari fonda sanoatni sifatli mahsulotlar bilan taʼminlash ustuvor vazifalardan biriga aylandi. Ammo amaliyotda ushbu sohada sifatni boshqarish tizimi yetarlicha samarali ishlamayotgani, xalqaro standartlar talablariga toʻliq javob bermaydigan holatlar mavjudligi aniqlanmoqda.

1-jadval.

Qurilish materiallari sanoatidagi asosiy muammolar va yechimlar¹

№	Muammolar	Muammolar tavsifi	Muammolarning yechimi boʻyicha takliflari
1	Sifat nazoratining formalligi	Sifat nazorati koʻp korxonalarda qogʻozda mavjud, amalda esa samarasiz	ISO 9001:2015 sifat tizimini toʻliq joriy etish; ichki audit tizimini yaratish
2	Eski texnologiyalar va jihozlar	Koʻplab korxonalarda ishlab chiqarish uskunalari zamonaviy emas	Jihozlarni modernizatsiya qilish; energiya tejovchi va avtomatlashgan uskunalarni joriy etish
3	Malaka oshirish tizimining yoʻqligi	Sifat boʻyicha mutaxassislar yetishmasligi, xodimlar malakasi past	Sohaviy kasb-hunar kollejlari va SME markazlari orqali qayta tayyorlash kurslari tashkil etish
4	Standartlardan chetlashish	Ishlab chiqarilgan mahsulotlar koʻp hollarda GOST va xalqaro standartlarga toʻliq mos kelmaydi	Milliy standartlarni xalqaro standartlar (ISO, EN) bilan uygʻunlashtirish, mahsulotlarni sertifikatlash
5	Xom ashyo sifatining pastligi	Sement, gips, keramika xom ashyolari sifati past boʻlgan holatlar uchraydi	Sifatli xom ashyo yetkazib beruvchilar bilan shartnoma; laboratoriya tekshiruvlarini kuchaytirish
6	Ichki audit va monitoringning yoʻqligi	Korxonalarda sifatni doimiy baholaydigan tizim mavjud emas	Sifat KPI (asosiy koʻrsatkichlar) joriy etish; har oylik/yarim yillik ichki tekshiruvlar

¹ Muallif ishlanmasi

№	Muammolar	Muammolar tavsifi	Muammolarning yechimi bo'yicha takliflari
7	Eksport salohiyati past	Sifat talablariga javob bermaslik va marketing yetishmasligi sababli eksport kam	Xalqaro bozor talablarini o'rganish, eksportga mos mahsulotlar ishlab chiqarish va sertifikatlash
8	Innovatsiya va R&D ishlarining yo'qligi	Ilmiy tadqiqotlar va yangi mahsulot ishlab chiqarish yetarli emas	Oliy o'quv yurtlari va tadqiqot institutlari bilan hamkorlikda loyihalar amalga oshirish

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlarni tahlil qiladigan bo'lsak:

1. Sifat nazorati va standartlashtirish muammosi: Ko'pgina korxonalarda sifat nazorati faqat qog'ozda mavjud, amalda esa nazorat mexanizmlari ishlamaydi. ISO 9001:2015 standartini joriy etish ko'p hollarda formal amalga oshiriladi, xodimlar esa uning mazmuni va foydasini bilmaydilar. Samarali yechim — ichki audit tizimini yo'lga qo'yish, xodimlarni doimiy o'qitish va tashkilot ichida sifat madaniyatini shakllantirish.

2. Jihozlar va texnologiyalar eskiligi: Sanoatdagi uskunalarning aksariyati 10-15 yil oldin o'rnatilgan bo'lib, ular kam samarador, energiya tejovchi emas va avtomatlashtirilmagan. Bunday sharoitda yuqori sifatli mahsulot olish qiyin. Yechim — kreditlar yoki investorlar orqali yangi texnologik liniyalarni joriy qilish.

3. Kadrlar muammosi. Sifat boshqaruvi sohasida malaka oshirish, bilimni amaliyotda qo'llash imkoni yetarli emas. Bu esa standartlarga rioya qilmaslikka olib keladi.

4. Xalqaro bozorga chiqish to'siqlari. O'zbekistonda ishlab chiqarilgan qurilish materiallarining eksport salohiyati yuqori bo'lishi mumkin, lekin mahsulotlarning xalqaro sertifikatga ega emasligi, upakovka va dizaynning talab darajasida emasligi, marketing faolligining pastligi bu imkoniyatni cheklaydi. Bu muammoni hal etish uchun eksportga ixtisoslashgan konsalting kompaniyalar bilan hamkorlik qilish mumkin.

5. Innovatsiya yetishmasligi. Qurilish materiallari sanoatida innovatsion mahsulotlar (energiya tejovchi plitka, ekologik gips va b.) soni juda kam. R&D salohiyatini rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot institutlari bilan hamkorlik qilish orqali sifat va turfa mahsulot ishlab chiqarish imkoniyati yaratiladi.

2 jadval.

Qurilish materiallari sanoatidagi muammolar va ularning strategik ta'sirlar¹

Muammolar	Qisqa muddatli ta'siri	Uzoq muddatli xavflar
Sifat nazorati zaifligi	Kam mahsulot ishonchliligi	Brendga zarar, bozordan chiqib ketish
Eski texnologiya	Katta tannarx, kam sifat	Raqobatbardoshlikning pasayishi
Kadrlar yetishmasligi	Quvvatlarni to'liq ishlatmaslik	Ishlab chiqarish jarayonida xato va yo'qotishlar
Eksportga moslashmaslik	Valyuta tushumining pasayishi	Xalqaro bozorda mavqe yo'qotilishi

¹ Muallif ishlanmasi

Jadvaldagi ma'lumotlarni tahlil qiladigan bo'lsak:

1. Sifat nazoratining zaifligi. Qisqa muddatli ta'sir doirasiga ko'ra, korxonada sifatni tekshirish va boshqarish mexanizmlari yetarli darajada bo'lmaganda, mahsulotlarda kamchiliklar ko'p uchraydi, mijozlarning noroziligi ortib boradi. Bunday holda mahsulotlar bozorda arzon narxda sotilishi mumkin, lekin bu vaqtinchalik «yutuq» hisoblanadi. Uzoq muddatli xavf darajasi bo'yicha — uzoq muddatda, bu muammo korxonaning imijiga va ishonch darajasiga putur yetkazadi. Masalan, mahsulot sifati haqidagi salbiy fikrlar sotuvni keskin kamaytiradi, brend qadrsizlanadi. Buning oqibatida korxona raqobatga dosh berolmasdan bozordan chiqib ketishi ham mumkin.

2. Eski texnologiyalar. Qisqa muddatli ta'sir doirasi — eski va samarasiz uskunalarda ishlab chiqarish katta energiya sarfini talab etadi, natijada mahsulot tannarxi ortib ketadi. Shu bilan birga, texnologik aniqlik va sifat ko'rsatkichlari past bo'ladi. Uzoq muddatli xavf darajasi — zamonaviy raqobatda energiya tejamkor, avtomatlashtirilgan, yuqori aniqlikka ega texnologiyalar asosiy ustunlik hisoblanadi. Eski texnologiyada ishlayotgan korxona tez orada raqobatbardoshligini yo'qotadi va ichki bozorda ham o'z o'rnini saqlab qololmaydi.

3. Kadrlar malakasining yetishmasligi. Qisqa muddatli ta'sir darajasi -malakasi past bo'lgan xodimlar sifat nazoratiga e'tiborsizlik qiladi, ish jarayonida xatoliklar ko'payadi. Ishlab chiqarish jarayonida quvvatlardan to'liq foydalanilmaydi, ya'ni mahsuldorlik past bo'ladi. Uzoq muddatli xavf darajasi — ta'lim va kadrlar rivojlantirilmasa, korxonada innovatsiya, sifat boshqaruvi va ishlab chiqarish madaniyati shakllanmaydi. Bu esa faqat raqobatbardoshlikni emas, balki kompaniyaning doimiy rivojlanish imkoniyatini ham cheklaydi.

4. Eksportga moslashmaslik. Qisqa muddatli ta'sir darajasi — eksport uchun mo'ljallangan mahsulotda xalqaro standartlarga moslik bo'lmagani, sertifikatlashning yetishmasligi va logistika tizimlarining samarasizligi sababli valyuta tushumi kamayadi, tashqi bozorlarga kirish imkoniyati yo'qoladi. Uzoq muddatli xavf darajasi — uzoq muddatda, korxona faqat ichki bozorga bog'lanib qoladi. Bu holat iqtisodiy xavflarni kuchaytiradi: ichki talab pasaysa, korxona faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, xalqaro bozordagi mavqe va eksport ulushi mutlaqo yo'qolishi mumkin.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, qurilish materiallari sanoatidagi muammolarni faqat qisqa muddatli iqtisodiy manfaatlar nuqtai nazaridan emas, strategik va uzoq muddatli tahdidlar kontekstida baholash kerak. Har bir muammo - bugun hal etilmasa, ertaga sanoat rivojiga to'siq bo'ladi. Tadqiqot jarayonida quyidagi muhim yechimlar ishlab chiqildi: sifat madaniyatini shakllantirish; modernizatsiya jarayonlarini rag'batlantirish; kadrlar tayyorlashga davlat va xususiy sektor investitsiyasini kengaytirish; xalqaro bozorga chiqish uchun texnik va marketing salohiyatni oshirish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qurilish materiallari sanoati - har qanday mamlakat infratuzilmasini barpo qilishda, iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda va investitsiya muhitini

takomillashtirishda strategik ahamiyatga ega soha hisoblanadi. O'zbekistonda ushbu sanoat turi so'nggi yillarda jadal rivojlanmoqda: ishlab chiqarish hajmlari ortib boryapti, yangi loyihalar amalga oshirilyapti, ichki va tashqi talab o'smoqda. Biroq, soha rivoji sur'atlari sifat bilan to'liq mos emas. Aynan shu jihat bugungi kunda sifat menejmentini sohaga tizimli tatbiq etish zaruriyatini yanada kuchaytirmoqda.

Tadqiqot davomida 2018-2024 yillarga oid sement va boshqa qurilish materiallari ishlab chiqarish hajmlari tahlil qilindi. Ushbu raqamlar ishlab chiqarish quvvati o'sishiga qaramay, sifati va raqobatbardoshligi yuqori mahsulotlar ulushi cheklanganligini ko'rsatdi. Jumladan, sement ishlab chiqarish 2024 yilda 16 million tonnaga yetdi, lekin bu o'sish barobarida mahsulotlarning xalqaro talablarga javob berishi, eksportga moslashishi va ichki bozorda ishonchli brend sifatida shakllanishi muammoligicha qolmoqda.

Olib borilgan tadqiqot ishida, qurilish materiallari sanoatidagi asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- sifat boshqaruvi tizimlarining formal tashkil etilgani, samarali faoliyat yuritmasligi;

- texnologik jihozlar va uskunalarning yetarlicha yangilanmagani, bu esa sifatni barqaror ta'minlashda katta to'siq yaratadi;

- xodimlar malakasining yetishmasligi, sifatga yo'naltirilgan ishchi kuchi salohiyatining past darajada bo'lishi;

- xalqaro sertifikatlash va standartlarga mos kelmaslik, bu esa eksport va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni cheklaydi;

- ichki audit va sifat monitoringi tizimlarining amalda mavjud emasligi, nazorat va tahlil mexanizmlarining yo'qligi;

- innovatsion faoliyatning sustligi, ya'ni yangi mahsulot turlari, materiallar va sifat parametrlarini rivojlantiruvchi tadqiqotlar deyarli olib borilmayapti.

Mazkur muammolarning har biri nafaqat sohadagi ichki samaradorlikni pasaytiradi, balki umumiy iqtisodiy siyosatga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Binobarin, sohaga sifat menejmentining ilg'or, xalqaro amaliyotlarga mos, joylashgan, tizimli va inson kapitaliga asoslangan modellarini tatbiq etish dolzarb vazifadir.

Tadqiqot natijasida quyidagi tavsiyalar va strategik yo'nalishlar belgilandi:

1. Sifat menejmenti tizimini qayta ko'rib chiqish - ISO 9001:2015 standartini amaliy faoliyatga mos holda qayta joriy etish, uning asosiy tamoyillari bo'yicha xodimlarni tayyorlash, javobgarlikni aniq belgilash.

2. Jihozlarni yangilash va raqamlashtirish - avtomatlashtirilgan nazorat vositalari, raqamli ishlab chiqarish dispetcherizatsiyasi va "aqlli zavod" tamoyillariga o'tish.

3. Malaka va ta'lim tizimini kuchaytirish - kasbiy qayta tayyorlash kurslari, sifat bo'yicha xalqaro treninglar, dual ta'lim dasturlari va universitet-ishlab chiqarish hamkorligi asosida kadrlar salohiyatini oshirish.

4. Eksportbop mahsulotlar tayyorlash - xalqaro sertifikatlash, ekologik tozalik, energiya tejamkorlik, va dizayn kabi talablarga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish.

5. Ichki audit tizimini joriy etish - har chorakda sifat ko'rsatkichlari tahlili, KPI asosida baholash, ichki audit va ta'sirchan monitoring faoliyatini standartlashtirish.

6. R&D (Research & Development) salohiyatini rivojlantirish - ilmiy-tadqiqot institutlari bilan hamkorlikda yangi mahsulot turlari, sifatni oshirish texnologiyalari, alternativa xom ashyolar bo'yicha tadqiqotlar olib borish.

Qurilish materiallari sanoatidagi sifat muammosini hal qilish uchun oddiy texnik choralar yetarli emas - bu sohada tizimli, davomli, innovatsion va inson kapitaliga asoslangan yondashuvlar talab etiladi. Sifat menejmentini faqat texnik reglament yoki shartnoma ichida emas, madaniyat darajasiga ko'tarish, ya'ni har bir ishchi, mutaxassis va rahbarning fikrida sifat bo'yicha mas'uliyat shakllanishi zarur.

Buning uchun esa davlat siyosati, xususiy tashabbus va ta'lim sohalari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Aynan shundagina, soha nafaqat ishlab chiqarish hajmlari, balki mahsulot sifatining yuqori darajasi bilan ham milliy va xalqaro bozorda muvaffaqiyat qozonadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Deming, W. E. (1986). Out of the Crisis. MIT Center for Advanced Engineering Study.
2. Juran, J. M. (1999). Juran's Quality Handbook (5th ed.). McGraw-Hill.
3. Crosby, P. B. (1979). Quality is Free: The Art of Making Quality Certain. McGraw-Hill.
4. Ishikawa, K. (1985). What is Total Quality Control? The Japanese Way. Prentice Hall.
5. Jurazov J. (2019). Sifatni boshqarish asoslari. Toshkent: "Fan va texnologiya".
6. Xaydarov U. (2021). Ishlab chiqarishda menejment tizimlari. Toshkent: "Iqtisodiyot".
7. Komilov S. (2020). "Qurilish materiallari ishlab chiqarishda sifat nazoratining takomillashuvi", Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali, №4, 2020.
8. Taguchi, G. (1993). Taguchi on Robust Technology Development: Bringing Quality Engineering Upstream. ASME Press.
9. Ross, J. E., & Cameron, M. J. (2006). Total Quality Management: Text, Cases, and Readings. CRC Press.
10. Tursunov, Yu. (2019). Korxonalarda sifatni boshqarishda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: "Iqtisod" nashriyoti.
11. Abdurasulov, T. (2022). Sifat nazorati va ishlab chiqarishda standartlashtirish: muammo va yechimlar. "Ta'lim va Iqtisod" jurnali, №2, 33–40-betlar.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketingjournalbot](https://t.me/@marketingjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**